

“ERKEĞE, KARISINI NİÇİN DÖVDÜĞÜ SORULMAZ” RİVÂYETİNİN MERFÛ’ HADİS – MEVKÛF HADİS İLTİBASI AÇISINDAN TAHLİLİ

YIL / YEAR 13, SAYI / ISSUE 26 (GÜZ / AUTUMN 2015/2) ss. 143 - 159

İSA AKALIN

Yrd. Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

İslami İlimler Fakültesi

isaakalin@hotmail.com

Öz

Hadîs kitaplarında merfû’ hadîs olarak rivâyet edilmiş olan “erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” cümlesi, kadına yönelik şiddette dinî referans olarak gösterilen ifadelerden biridir. Nisâ Sûresi 34. ve 128. âyetlerindeki nüşûz ve darb kelimelerinin tefsîrinde bu rivâyete de yer verildiği görülmektedir. Bu cümlelerin gerçekte Peygamber’in (sav) sözü olup olmadığı ve bu cümleyi Peygamber’den (sav) rivâyet etmiş görünen Hz. Ömer’in sözü (mevkûf hadîs) olma ihtimali üzerinde durulmamıştır. Rivâyetin geçtiği ortam ve konunun muhataplarının hâlet-i ruhiyeleri, “erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” cümlesinin Hz. Ömer’in sözü olma ihtimalini akla getirmektedir. Bu çalışmada bu rivâyet ilgili hadîs kitaplarında detaylı olarak incelenmiştir. Rivâyet hakkında merfû’ hadîs – mevkûf hadîs iltibasî ihtimali değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik şiddet, merfû’ hadîs, mevkûf hadîs, Hz. Ömer, Nisâ Sûresi 34. ve 128. âyetler.

AN ASSAY ON THE TRADITION “A MAN IS NOT TO BE ASKED WHY HE BEAT HIS WIFE”: A STUDY ON THE POSSIBILITY OF THIS SENTENCE TO BE A SAYING OF OMAR THE CHALIPH

Abstract

There is a hadith narrated in the classical hadith books to be a prophet saying. The hadith is that “a man is not to be asked why he beat his wife”, and this sentence is used to be a religious basis to the violence against the woman. And this sentence is narrated frequently through the commentary of the words “nushuz” and “darb” in the 34th and 128th sentences of the sura of nisa, but no emphasis on the possibility of the sentence to be a mawkuuf hadith meaning a saying of Omar himself, but there is a strong possibility for this sentence to be a saying of Omar himself according to the real case in which this sentence was revealed and the conditions of whom it was addressed to, therefore I assessed the sentence in detail through the primary hadith books that contains the sentence and gave a correct and accurate understanding of this tradition to be a saying of Omar himself, not a saying of the prophet

Keywords: Violence against the woman, saying of the prophet, saying of the companion, Omar the caliph, 34th and 128th sentences of the sura of nisa

Giriş

Kadına yönelik şiddetin gerekçesi ve dinî referansı olarak gösterilen “erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” rivâyeti¹, hadîs kitaplarında doğrudan Peygamber’in (sav) sözü yani merfû’ hadîs² olarak rivâyet edilmiş ve buna göre birtakım yorumlar yapılmıştır. Öte yandan bu rivâyet, tefsîr kitaplarında Nisâ 4/34. âyetin tefsirinde, kadının kocası tarafından dövülmesine gerekçe olarak gösterilen “nüşûz” kelimesinin izahında hadîsten bir delil olarak gösterilmektedir.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla “erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” rivâyeti, sened ve metin farklılıklarıyla, et-Tayâlisî’nin (204/819), Abd b. Humeyd’in (249/863) ve Ahmed b. Hanbel’in (241/855) Müsned’lerinde; Ebû Dâvûd (275/889) ve İbn Mâce’nin (273/887) Sünen’lerinde; en-Nesâî’nin (303/915) es-Sünenü’l-Kübrâ’sında; et-Tahâvî’nin (321/933) Şerhu Müşkilil-Âsâr’ında; el-Hâkim’in (405/1014) el-Müstedrek’inde ve el-Beyhakî’nin (458/1066) es-Sünenü’l-Kübrâ’sında rivâyet edilmiştir.

“Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” rivâyetine en-Nevevî’nin (676/1277) Riyâzü’s-Sâlihîn ve el-Ezkâr adlı kitaplarında yer verilmiş olması, bu rivâyetin halk arasında yaygın (meşhûr/müştehir³) bir hadîs olmasını sağlamıştır.

“Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” rivâyeti, konuyla ilgili tüm kitaplarda ya karı koca arasındaki “mahremiyet ve nüşûz” açısından ele alınmış; ya senedindeki râvilerden Abdurrahman el-Müslî’nin cerh edilmiş bir râvî olması nedeniyle zayıf isnâdli bir hadîs olarak gösterilmiş ya da hadîsin tümünden reddedilmesi yoluna gidilmiştir. Konu, tespit edebildiğimiz kadarıyla, merfû’ hadîs – mevkûf hadîs⁴ iltibası açısından ele alınmamıştır.

Nüşûz ve Darb Kelimeleri Ekseninde Kadının Dövülmesi Meselesi

Kur’ân-ı Kerîm’de nüşûz kelimesi Nisâ Sûresi 34. Âyette (وَاللَّاتِي تَخَافُونَ نُشُوزَهُنَّ) “nüşûzundan korktuğunuz kadınlara gelince”; Nisâ Sûresi 128. âyette ise (وَإِنَّ أُمَّرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا) “eğer bir kadın kocasının nüşûzundan veya yüz çevirmesinden korkarsa” şeklinde geçmektedir.

İbn Manzûr (711/1311), Nisâ Sûresi 34. ve 128. âyetlerindeki nüşûz kelimesini şöylece açıklamaktadır: “Kadının nüşûzu, kocasına isyan etmesidir. Er-

¹ لَا يُسْأَلُ الرَّجُلُ فِيمَ يَضْرِبُ امْرَأَتَهُ . Bu lafızla rivâyet için bkz. *İbn Mâce*, Nikâh 51. Bu rivâyetin diğer hadîs kitaplarındaki sened ve lafız farklılıkları aşağıda gösterilmiştir.

² Merfû’ hadîs, senedi nasıl olursa olsun, Resûlullah’a -sav- açıkça veya hükmen nispet edilen hadîse denir. Bkz: Talat Koçyiğit, *Hadis İstilahları*, AÜ İF Yayınları, Ankara, 1985, s. 217; Abdullah Aydınli, *Hadis İstilahları Sözlüğü*, İFAV Yayınları, İstanbul, 2009, s. 175.

³ Burada, fıkıhçıların *mustefiz hadîs* karşılığında kullandıkları *meşhûr hadîs* değil; halk arasında yayılmış olan / yaygın olarak bilinen meşhûr / müştehir hadîs kast edilmektedir. Aralarındaki farklar için bkz. Koçyiğit, *Hadis İstilahları*, s. 219-220, 332-333; Aydınli, *Hadis İstilahları*, s. 178, 226.

⁴ Mevkûf hadîs, sahâbenin söz ve fiilleri, bunlarla ilgili haberlerdir. Bkz. Koçyiğit, *Hadis İstilahları*, s. 224; Aydınli, *Hadis İstilahları*, s. 181.

keğın nüşûzu ise karısını dövmesi, ona ceza etmesi ve zarar vermesidir. Hadîste de eşler arasındaki nüşûz tekraren geçmektedir. Nüşûz, eşlerin birbirinden nefret etmesi ve birbirlerine kötü davranmasıdır."⁵ ez-Zebîdî (1205/1791) ise nüşûzu İbn Manzûr'a ilaveten "kadının kocasına üstünlük taslaması, ondan buğz etmesi, kocasına itaatten ve sözünden çıkması" olarak açıklamaktadır.⁶

Yazır, her iki âyette de geçen nüşûz kelimesini 'serkeşlik' olarak tercüme etmişken⁷; Çantay (1964) 34. âyetteki için 'serkeşlik', 128. âyetteki içinse 'uzaklaşma' kelimesini kullanmıştır.⁸

Elmalılı M. Hamdi Yazır (1942), Nisâ Sûresi 34. âyetindeki nüşûzun tefsîri sadedinde ise şunları kaydetmektedir: "Esasî lügatte irtifa ve tümseklik manâsından me'huz olarak kadının kocasına kafa tutub isyankâr bir vaz'iyet almasıdır ki güya kendisini yüksek farzedib itaatini refeylemiş olur. Bunu izah için eimme-i müfessirinden şu beyanat varid olmuştur: Kadının nüşuzu, zevcine isyanı (İbniabbas), koku sürmemesi, zevcini nefsinden menetmesi, mukaddemâ zevcine yaptığı muameleyi değiştirmesi (Ata'), zevcini hoşlanmaması (Ebu-mensur), zevcinin mesken-i şer'î olarak tayin ettiği ikâmetgâhta beraber otur-maktan imtina' edib onun arzu etmediği bir yerde ikamet etmesi (denilir) ki bu manâlar az çok birbirlerine yakındırlar."⁹

İbn Ebî Hâtim (327/938), Nisâ Sûresi 34. âyetindeki (وَأَضْرِبُوهُنَّ) lafzının tefsîri için Peygamber'in (sav) Veda Haccı'ndaki kadınlar hakkındaki sözünün¹⁰ (فاضربوهن ضربا غير مبرح)¹¹ cümlesini rivâyet ettikten sonra dövmenin ne ile ne kadar olacağına dair Atâ'nın (115/733) "misvak vb bir şeyle (döverek)"

⁵ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut, ty., 6/417.

⁶ ez-Zebîdî, *Tâcû'l-Ârûs*, tah. Abdussettâr Ahmed Ferrâc, Vizâretu'l-irşâd ve'l-enbâ, Kuveyt 1965, 15/354.

⁷ en-Nisâ 4/34: "Er olanlar kadınlar üzerinde hâkim dururlar, çünkü bir kerre Allah birini diğerdan üstün yaratmış bir de erler mallarından infak etmektedirler. Onun için iyi kadınlar itaatkârdırlar, Allah kendilerini sakladığı cihetle kendileri de gaybı muhafaza ederler, serkeşliklerinden endişe ettiğinin kadınlar gelince: Evvel kendilerine nasihat edin, sonra yattıkları yerde mehcur bırakın, yine dinlemezlerse döğün, dinledikleri halde incitmeye behane aramayın, çünkü Allah çok yüksek, çok büyük bulunuyor." en-Nisâ 4/128: "Eğer bir kadın kocasının serkeşliğinden veya yüz çevirmesinden endişe ediyorsa bir sulh ile aralarını düzeltmelerinde kendilerine bir günah yoktur, sulh hep hayırdır, nefislerse kıskançlığa hazırlana gelmiştir, eğer arayı düzeltir ve geçimsizlikten sakınırsanız şüphe yok ki Allah ne yaparsanız habîr bulunuyor." Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1993, 2/1340, 1351.

⁸ en-Nisâ 4/34: "Erkekler kadınlar üzerine haakimdirler. O sebeble ki Allah onlardan kimini (erkekleri) kiminden (kadınlardan) üstün kılmıştır. Bir de (erkekler onları) mallarından infaak etmektedirler. İyi kadınlar itaatli olanlardır. Allah kendi (hak)larını nasıl koruduysa onlar da öylece göze görünmeyi koruyanlardır. Şerlerinden, serkeşliklerinden yıldığın kadınlar gelince: Onlara (evvelâ) öğüt verin (vaz geçmezlerse) kendilerini yataklar(in) da yalnız bırakın. (Yine kâr etmezse) döğün. Size itaat ederlerse aleyhlerinde bir yol aramayın. Çünkü Allah çok yücedir. Çok büyükdür." en-Nisâ 4/128: "Eğer bir kadın, kocasının uzaklaşmasından (yatağını terk etmesinden, nafakasından ihmâl göstermesinden), yahud (her hangi bir suretle kendisinden) yüz çevirmesinden endişe ederse sulh ile aralarını düzeltmekte ikisine de vebal yoktur. Sulh daha hayırlıdır. Zâten nefislerde kıskançlık hazırlanmıştır. Eğer iyi geçinir, (kadınlar cefâdan) sakınırsanız şübesiz ki Allah, yapacağınız her şeyden tamamen haberdârdır." Hasan Basrı Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâli Kerîm*, Elif Ofset, İstanbul, 1410/1990, 1/126-127, 145.

⁹ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, 2/1351.

¹⁰ Rivâyetler için bkz: *Müslim*, Hacc 147; *Ebü Dâvûd*, Menâsik 58; *İbn Mâce*, Menâsik 84; *Dârimî*, Menâsik 34.

¹¹ "Kadınları can yakıcı olmayan bir tarzda dövünüz".

sözü ile el-Hasan el-Basrî'nin (110/728) "etkili olmayan/acıtmayan" şeklindeki sözünü getirmiştir.¹²

el-Kurtubi (671/1273), Nisâ Sûresi 34. âyetin tefsîrinde "kocasına marufta isyan eden kadının *ضربا غير مبرح* can yakıcı bir dayak olmaması şartıyla¹³ dövülebileceğine" dair rivâyeti kaydetmiştir. Söz konusu rivâyette İbn Abbâs'a (68/687-688) can yakıcı olmayan dayak ölçüsü sorulduğunda "*misvak vb bir şeyle (döverek)*" diye cevap vermiştir.¹⁴

İbn Kesîr (774/1373), İbn Ebî Hâtim'in Tefsîr'indeki açıklamalara ilave olarak el-Hasan el-Basrî'nin sözünün devamında, "*fukahânın ضربا غير مبرح ibaresini 'herhangi bir uzvunu kırmadan ve can yakmadan' şeklinde açıkladıklarını*" belirtmektedir. İbn Kesîr ayrıca makalemizin konusu olan Hz. Ömer'in rivâyetini de delil olarak aktarmaktadır.¹⁵

Elmalılı M. Hamdi Yazır, Nisâ Sûresi 34. âyetindeki (*وَاضْرِبُوهُنَّ*): dövünün" lafzını "*hafifçe ve şeyn-âver¹⁶ olmayacak bir surette bir az döğüveriniz*" olarak açıklamakta ve bu açıklamasına düştüğü dipnotta ise şunları söylemektedir: "*Burada kadın döğülür mü diye bir hatıra vârid olabilir. Evet, döğülmez, fakat bu ifadede kadın demek nâşize, âsiye karı demek olmadığı da unutulmamak lâzım gelir. Sırasına göre insanca olmak üzere birkaç tokat, hiss-i isyan ile sukuta doğru giden hırçın bir karıya kadınlık şereff-ü terbiyesini bahşetmek için güzel bir ders olabilir. Ziya Paşa merhum: 'Nush ile yola gelmeyi etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir' demiştir. Zamanımızda Kur'ân'ın işbu *وَاضْرِبُوهُنَّ* emrini su-i tefsir ederek dillerine dolamak isteyen bazı Avrupalılar görüyoruz. Fakat ne garip bir tesadüftür ki biz bu âyetin tefsiriyle meşgul olduğumuz sırada bir Fransız mahkemesinin kocası tarafından döğülmüş olan bir Fransız karısının ikame ettiği davaya karşı 'hırçınlık edip kocasını tehevüve getiren bir kadının yediği dayaktan dolayı talak davası ikamesine hakkı olmadığına' hükmettiğini gazeteler ilan ediyordu."¹⁷*

Elmalılı M. Hamdi Yazır, Nisâ Sûresi 128. âyetteki (*وَإِنَّ امْرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا*): *عُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا*): Eğer bir kadın kocasının serkeşliğinden veya yüz çevirmesinden endişe ediyorsa" cümlesini "*Ve eğer bir karı efendisinden nüşuzundan yani kocasının kendisini hoşlanmayıp surat ve geçimsizlik ederek yanına yaklaşmamasından ve hakkını men etmesinden yahut i'razından yani herhangi bir se-*

¹² İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm Müsneden an Resûlillah s.a.v. ve's-Sahabe ve't-Tâbiîn*, tah. Es'ad M. et-Tayyib, Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, Mekke 1417/1997, 3/18.

¹³ Buhârî, Nikâh 93'ün bâb başlığında *ضربا غير مبرح* cümlesini, Nisâ Sûresi 34. âyetindeki *وَاضْرِبُوهُنَّ* lafzının yanında açıklama olarak vermiştir. Ancak Buhârî, bu cümlelin hadisten bir ifade olup olmadığına işaret etmediği gibi ne bu bâbta, ne de *Sahîh*'in herhangi bir yerinde bu cümlelin yer aldığı Veda Haccındaki rivâyeti nakletmemiştir.

¹⁴ el-Kurtubi, *el-Câmi' li-Ahkâmî'l-Kur'ân*, tah. M. İbrâhim M. Hafnavi, M. Hamid Osman, Kahire Daru'l-Hadis, 1416/1996, 5/173.

¹⁵ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*, Daru Taybe, tah. Sami M. Selame, Riyad, 1420/1999, 2/395.

¹⁶ Şeyn-âver, kusur ve sakatlık veren demektir.

¹⁷ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, 2/1351 ve 1 no'lu dipnot.

beple musahabet ve müânesetini azaltıp yüz çevirmesinden korkarsa" olarak açıklamaktadır.¹⁸

Muhammed Hamidullah (2002) ise Nisâ Sûresi 34. âyetindeki (وَاللَّائِي) cümlesini "sizi aldattıklarından korktuğunuz kadınlara..." diye tercüme etmekte, 'nüşûz' kelimesinin karşılığı olarak kullandığı 'aldatmak' kelimesine düştüğü dipnotta da "sizi aldattıklarından (zinadan) korktuğunuz..." Arapça 'da, bu anlam 'nüşûz' kelimesiyle ifade edilmiştir" demektedir.

Hamidullah, Nisâ Sûresi 128. âyetteki (وَإِنَّ امْرَأَةً خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا) cümleye ise "Ve eğer kadın kocasının aldatmasından ve veya ilgisizliğinden kaygılanırsa" anlamını vermiş 'aldatma' kelimesine düştüğü dipnotta şunları söylemiştir: "Aldatma (Arapçası nüşûz). Arapça'da nüşûz kelimesinin itaatsizlik anlamına da geldiği doğrudur. Daha önce Nisâ Sûresi 34. âyette geçen bu anlam, kadın hakkında kabul edilebilirse de, erkek hakkında olan bu âyete aynı anlamı vermek mümkün değildir. Kanaatimize göre her iki âyette de aynı anlam, yani aldatma daha uygun düşmektedir. Çünkü Hz.Peygamber de Veda Haccı'ndaki hutbesinde aynı âyeti kullanmış ve 'nüşûz' kelimesinin yerine 'fahişe' (utanmazlık, zina) kelimesini koymuştur. Büyük sözlük Lisânu'l-Arab'a göre bu kelime, 'nefretten dolayı terk ve ihmal etme' anlamına gelir. Bu da aynı sonucu verir."¹⁹

Hamidullah, Veda Haccı'nda Resûlullah'ın (sav), Nisâ Sûresi 34. âyetteki 'nüşûz' kelimesinin yerine 'fahişe' (utanmazlık, zina) kelimesini koyduğunu söylese de, bunun hangi kaynaktan geçtiğini belirtmemiştir. Öte taraftan yaptığımız taramada Resûlullah'ın (sav), Veda Haccı'nda böyle bir kelime değişikliği yaparak âyeti telaffuz ettiğine dair bir rivâyet tespit edemedik. Hamidullah'ın, 'nüşûz' kelimesinin karşılığında -Lisânu'l-Arab'daki açıklamayı da vermiş olmasına rağmen- 'aldatma' kelimesini kullanması, zorlama bir tevil olarak görünmektedir.

Hadîs Kitaplarında "Erkeğe, Karısını Niçin Dövdüğü Sorulmaz" Rivâyeti

"Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" rivâyetinin, tespit edebildiğimiz kadarıyla dokuz hadîs kitabında lafız farklılıklarıyla birlikte on ayrı rivâyeti bulunmaktadır. et-Tayâlisî'nin Müsned'inde iki, Ahmed b. Hanbel'in ve Abd b. Humeyd'in Müsned'lerinde, Ebû Dâvûd'un ve İbn Mâce'nin Sünen'lerinde, en-Nesâî'nin es-Sünenü'l-Kübrâ'sı ile et-Tahâvî'nin Şerhu Müşkili'l-Âsar'ı, el-Hâkim'in el-Müstedrek'inde ve el-Beyhakî'nin es-Sünenü'l-Kübrâ'sında birer rivâyet tespit edilebilmiştir.

1. et-Tayâlisî'nin rivâyetleri²⁰:

حدثنا أبو داود قال حدثنا أبو عوانة عن داود بن عبد الله الأودي عن عبد الرحمن السلمى عن الأشعث

¹⁸ Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, 2/1485-1486.

¹⁹ Muhammed Hamidullah, *Aziz Kur'ân Çeviri ve Açıklama*, çev. Abdülaziz Hatip, Mahmut Kanık, Beyan Yayınları, İstanbul, 2000, s. 231, 246.

²⁰ et-Tayâlisî, *el-Müsned*, tah. M. Abdülmuhsin et-Türki, Hicr li't-Tıbaa ve'n-Neşr, Cize, 1419/1999, 1/10, 20, h.no: 47, 135.

بن قيس قال ضفت عمر بن الخطاب فقال يا أشعث إحفظ عني ثلاثا حفظتهن عن رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا تسأل الرجل فيما ضرب امرأته ولا تنامن إلا على وضوء ونسيت الثالثة

“el-Eş’as b. Kays şöyle anlatmıştır: Ömer b. el-Hattâb’a misafir olduğumda bana demişti ki: ‘Ey Eş’as, Resûlullah’dan (sav) bellediğim üç şeyi benden öğren: Erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma; abdestsiz kesinlikle uyuma’. Üçüncüsünü unuttum.”

حدثنا أبو داود قال : حدثنا أبو عوانة . عن داود بن عبد الله . عن عبد الرحمن المسلمي . عن الأشعث بن قيس . قال : ضفت عمر بن الخطاب فقال : يا أشعث احفظ عني ثلاثا حفظتهن عن رسول الله صلى الله عليه وسلم : « لا تسأل الرجل فيما ضرب امرأته . ولا تنامن إلا على وتر » ونسيت الثالثة

“el-Eş’as b. Kays şöyle anlatmıştır: Ömer b. el-Hattâb’a misafir olduğumda bana demişti ki: ‘Ey Eş’as, Resûlullah’dan (sav) bellediğim üç şeyi benden öğren: Erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma; vitri kılmadan kesinlikle uyuma’. Üçüncüsünü unuttum.”

2. Ahmed b. Hanbel’in rivâyeti²¹:

حَدَّثَنَا سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ يَعْنِي أَبَا دَاوُدَ الطَّيَالِسِيُّ قَالَ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ دَاوُدَ الْأَوْدِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُسْلِمِيِّ عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ ضَفْتُ عَمْرَ فَتَنَاوَلْ أَمْرَأَتَهُ فَضْرِبَهَا وَقَالَ يَا أَشْعَثُ احْفَظْ عَنِّي ثَلَاثًا حَفَظْتُهِنَّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسْأَلُ الرَّجُلَ فِيمَ ضَرَبَ أَمْرَأَتَهُ وَلَا تَنَامُ إِلَّا عَلَى وَتَرٍ وَنَسِيتُ الثَّلَاثَةَ

“el-Eş’as b. Kays şöyle anlatmıştır: Ömer’e misafir gitmiştim, birden karısını dövmeye başlamıştı ki bana şöyle dedi: ‘Ey Eş’as Resûlullah’dan (sav) bellediğim üç şeyi benden öğren: Erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma; vitri kılmadan uyuma’. Üçüncüsünü unuttum.”

3. Abd b. Humeyd’in rivâyeti²²:

حدثني يحيى بن عبد الحميد ثنا أبو عوانة عن داود بن عبد الله الأودي قال حدثني عبد الرحمن المسلمي قال سمعت الأشعث بن قيس يقول ضفت بعمر بن الخطاب ذات ليلة فسمعتة يضرب امرأته فلما أصبح قلت يا أمير المؤمنين فيما سمعتك البارحة تضرب امرأتك فقال : يا أشعث احفظ علي ثلاث خصال حفظتها من رسول الله صلى الله عليه وسلم ولا تنام إلا على وتر قال ونسيت الثالثة

“el-Eş’as b. Kays şöyle anlatmıştır: Ömer b. el-Hattâb’a yatılı misafir olduğum bir gece karısını dövdüğünü işitmiştim. Sabah olunca ona; ‘Ey mü’minlerin Emiri, dün gece karını dövdüğünü duydum!’ deyince, bana dedi ki: ‘Ey Eş’as Resûlullah’dan (sav) bellediğim üç hususu benden öğren: Hiçbir erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma; vitri kılmadan uyuma’. Üçüncüsünü unuttum.”

4. Ebû Dâvûd’un rivâyeti²³:

حَدَّثَنَا زُهَيْرُ بْنُ حَرْبٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَوْدِيِّ عَنْ

²¹ Ahmed b. Hanbel, 1/20 (Şuayb el-Arnâvût neşrinde: 1/275, h.no: 122).

²² Abd b. Humeyd, el-Müntehab min Abd b. Humeyd, tah. Mahmûd M. Halil Saidi, Subhi es-Samerrâi, Mektebetü’s-Sünne, Kahire, 1408/1988, s. 43, h.no: 37.

²³ Ebû Dâvûd, Nikâh 43.

عَبْدُ الرَّحْمَنِ الْمُسْلِمِيُّ عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ عَنِ النَّبِيِّ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- قَالَ « لَا يُسْأَلُ الرَّجُلُ فِيمَا ضَرَبَ امْرَأَتَهُ

"el-Eş'as b. Kays'ın rivâyetine göre Ömer b. el-Hattâb, Nebî'nin (sav) şöyle buyurduğunu söylemiştir: Erkeğe karısını ne sebepten dövdüğü sorulmaz."

5. İbn Mâce'nin rivâyeti²⁴:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَالْحَسَنُ بْنُ مُدْرِكٍ الطَّحَّانُ قَالَا حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ حَمَّادٍ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَوْدِيِّ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُسْلِمِيِّ عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ ضَمْتُ عُمَرَ لَيْلَةً فَلَمَّا كَانَ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ قَامَ إِلَى امْرَأَتِهِ يَضْرِبُهَا فَحَجَزَتْ بَيْنَهُمَا فَلَمَّا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ قَالَ لِي يَا أَشْعَثُ احْفَظْ عَنِّي شَيْئًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- « لَا يُسْأَلُ الرَّجُلُ فِيمَا يَضْرِبُ امْرَأَتَهُ وَلَا تَنَمُ إِلَّا عَلَيَّ وَتَرَى ». وَنَسِيتُ الثَّلَاثَةَ

"el-Eş'as b. Kays, şöyle anlatmıştır: Bir gece Ömer'e yatılı misafir oldum. Gece yarısı olunca karısını dövmeye başladı(ğını fark ettim) ve hemen onları ayırdım. Ömer yatağına giderken bana dedi ki: Resûlullah'dan (sav) işittiğim şu şeyi benden öğren: 'Erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğü sorulmaz; vitri kılmadan uyuma'. Üçüncüsünü unuttum."

6. en-Nesâî'nin rivâyeti²⁵:

أخبرنا إسحاق بن منصور وعمرو بن علي عن عبد الرحمن قال نا أبو عوانة عن داود بن عبد الله عن عبد الرحمن المسلمي عن الأشعث بن قيس عن عمر بن الخطاب قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يسأل الرجل فيما ضرب امرأته

"el-Eş'as b. Kays'ın Ömer b. el-Hattâb'dan rivâyetine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: Erkeğe karısını ne sebepten dövdüğü sorulmaz."

7. et-Tahâvî'nin rivâyeti²⁶:

فوجدنا يزيد بن سنان قد حدثنا قال : حدثنا يحيى بن حماد . قال : حدثنا أبو عوانة . عن داود بن عبد الله الأودي . عن عبد الرحمن المسلمي . عن الأشعث بن قيس رضي الله عنه قال : ضمت عمر رضي الله عنه . فلما كان في بعض الليل قام إلى امرأته ليضربها . فحجرت بينهما . فرجع إلى فراشه . فلما أخذ مضجعه قال : « يا أشعث . احفظ عني شيئاً سمعته من رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا تسأل رجلاً فيما يضرب امرأته

"el-Eş'as b. Kays, şöyle anlatmıştır: Ömer'e yatılı misafir gitmiştim. Gece-nin bir vaktinde karısını dövmeye kalkışmıştı da aralarını ayırmıştım. (Ömer) yatağına giderken dedi ki: Resûlullah'dan (sav) işittiğim şu şeyi benden öğren: Hiçbir erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma."

8. el-Hâkim'in rivâyeti²⁷:

حدثنا محمد بن صالح بن هانئ ثنا الحسين بن الفضل البجلي ثنا سليمان بن حرب ثنا أبو عوانة ثنا

²⁴ İbn Mâce, Nikâh 51.

²⁵ en-Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, tah. A. Süleyman Bündari, Seyyid b. Kesrevi b. Hasan, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1411/1991, 5/372, h.no: 9168.

²⁶ et-Tahâvî, *Şerhu Müşkilü'l-Âsâr*, tah. Şuayb el-Arnâvut, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1415/1995, 6/342-343, h.no: 2522.

²⁷ el-Hâkim, *el-Müstedrek*, tah. Abdulkadir Ata, Daru'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, 1411/1990, 4/194, h.no: 7342.

داود بن عبد الله الأودي عن عبد الرحمن بن عبد الله المكي عن الأشعث بن قيس قال : تضيفت عمر بن الخطاب رضي الله عنه فقام في بعض الليل فتناول امرأته فضربها ثم ناداني : يا أشعث قلت : لبيك قال : احفظ عني ثلاثا حفظتهن عن رسول الله صلى الله عليه و سلم : لا تسأل الرجل فيم يضرب امرأته و تسأله عن يعتمد من إخوانه و لا يعتمدهم و لا تنم إلا على وتر

“el-Eş’as b. Kays, şöyle anlatmıştır: Ömer’e yatılı misafir oldum. Gecenin bir vaktinde karısını dövmeye başladı(ğını fark ettim) ve bana ‘Ya Eşas’ diye seslendi, ‘buyur’ dedim; dedi ki: Resûlullah’dan (sav) bellediğim üç şeyi benden öğren: ‘Kardeşlerinden güvendiklerine onu sorabileceğin halde, o onlara güvenmediğinden; erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma; vitri kılmadıkça uyuma.”

9. el-Beyhakî'nin rivâyeti²⁸:

أَخْبَرَنَا أَبُو بَكْرٍ : مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ بْنِ فُورِكَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعْفَرٍ حَدَّثَنَا يُونُسُ بْنُ حَبِيبٍ حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُسْلِيِّ عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ قَالَ : ضَفَّتْ عَمْرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ لِي : يَا أَشْعَثُ احْفَظْ عَنِّي ثَلَاثًا حَفِظْتُهُنَّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- لَا تَسْأَلِ الرَّجُلَ فِيمَ ضَرَبَ امْرَأَتَهُ وَلَا تَنَامَنَّ إِلَّا عَلَى وَتَرٍ وَنَسِيتُ الثَّلَاثَةَ. وَقَالَ غَيْرُهُ عَنْ أَبِي دَاوُدَ فِي هَذَا الْإِسْنَادِ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْمُسْلِيِّ

“el-Eş’as b. Kays, şöyle anlatmıştır: Ömer’e misafir olduğumda bana demişti ki: ‘ya Eş’as, Resûlullah’dan (sav) bellediğim üç şeyi benden öğren: Erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma; vitri kılmadan kesinlikle uyuma’. Üçüncüsünü unuttum.”

Sened ve Metin Açısından Rivâyetin Tahlili

“Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” sözü merfû‘ hadîs olarak sahâbî el-Eş’as b. Kays (40/661) aracılığıyla, Hz. Ömer’den (23/644) nakledilmektedir. Bu sözün, Peygamber’e (sav) aidiyeti sahîh ve sâbitse, tek sahâbî râvîsi Hz. Ömer’dir. Bu hadisi el-Eş’as b. Kays’dan rivâyet etmiş olan Abdurrahman el-Müslî’nin zayıf râvîler (ed-du’afâ’) arasında zikredilmiş bir râvî olması²⁹ nedeniyle mevzubahis hadîs zayıf isnâdlı bir hadîs olarak değerlendirilmektedir. Bu râvînin, el-Beyhakî’nin rivâyetinde “Ebû Abdurrahman el-Müslî” olarak yazılmış olması hadîste “tahrîf”³⁰ ihtimalini akla getirmektedir. Zira konumuz olan “erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” sözünü sahâbî el-Eş’as b. Kays’dan rivâyet eden tek râvî Abdurrahman el-Müslî’dir. Nitekim el-Beyhakî de rivâyetin sonunda Ebû Dâvûd’da bu isnâddaki râvînin Abdurrahman el-Müslî olarak geçtiğini belirterek bu tahrîfe işaret etmektedir.

²⁸ el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, Haydarabad, 1353, 7/305, h.no: 15175.

²⁹ İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, Daru'l-fikr, Beyrut, 1404/1984, 6/272.

³⁰ Hadîs usûlünde tahrîf, hadîslerin metin ve isnâdlarındaki kelime ve isimlerin harflerinde, yanlış bir zan veya vehme istinaden yapılan değişikliklerdir. Bkz. Koçyiğit, *Hadis İstilahları*, s. 420; Aydınlı, *Hadis İstilahları*, s. 303.

"Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" rivâyetinin, tespit edebildiğimiz en erken tarihli isnâdî et-Tayâlisî'ye ve Abd b. Humeyd'e aittir. Bu rivâyeti Ahmed b. Hanbel de et-Tayâlisî'den tahdîs etmiştir.

Rivâyetin tüm isnâdları Ebû Avâne'de (176/792) birleşmektedir: Ebû Avâne → Dâvûd b. Abdillâh el-Evdî → Abdurrahman el-Müslî → el-Eş'as b. Kays → Hz. Ömer → Peygamber (sav).

et-Tayâlisî, bu rivâyeti doğrudan Ebû Avâne'den; Ahmed b. Hanbel, et-Tayâlisî tarîkıyla, Abd b. Humeyd ise Yahyâ b. Abdilhamîd tarîkıyla Ebû Avâne'den tahdîs etmişlerdir. Ancak râvî Abdurrahman el-Müslî, et-Tayâlisî'deki iki ayrı yerde geçen bu rivâyetin ilkinde Abdurrahman es-Sülemî olarak kaydedilmiştir ki bu karışıklığın müstensih ve matbaa hatasından kaynaklandığı açıktır. Zira diğer hadîs kitaplarının hepsinde söz konusu râvî Abdurrahman el-Müslî olarak zikredilmektedir.

"Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" rivâyetini kitaplarında tahrîc etmiş olan diğer hadisçilerden Ebû Dâvûd, Ebû Avâne'ye Züheyr b. Harb (234/849) → Abdurrahman b. Mehdî (198/813-814) tarîkıyla; İbn Mâce ise Ebû Avâne'ye Muhammed b. Yahyâ ve el-Hasan b. Müdrîk et-Tahhân → Yahyâ b. Hammâd tarîkıyla; en-Nesâî ise İshâk b. Mansûr ve Amr b. Ali → Abdurrahman b. Mehdî tarîkıyla ulaşmıştır.

et-Tahâvî, Yezîd b. Sinân → Yahyâ b. Hammâd tarîkıyla Ebû Avâne'ye ulaşırken; el-Hâkim kendi isnâdıyla Muammer b. Sâlih b. Hânî' → el-Hüseyn b. El-Fadl el-Becelî → Süleyman b. Harb tarîkıyla ulaşmakta; el-Beyhakî ise et-Tayâlisî'nin rivâyetine hocası İbn Fûrek'in (406/1015) isnâdıyla ulaşmıştır.

Dokuz ayrı hadîs kaynağından tespit edebildiğimiz "erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" sözü, aşağıda görüleceği üzere lafız farklılıklarıyla rivâyet edilmiştir. Söz konusu dokuz hadîs kaynağının altısında el-Eş'as b. Kays'ın Hz. Ömer'e yatılı misafirliğe geldiği bizzat el-Eş'as tarafından anlatıldığı halde, Ebû Dâvûd'da ve en-Nesâî'de (el-Kübrâ'sında) bu ayrıntı yer almamaktadır. Yine bu dokuz hadîs kitabında toplam on rivâyeti bulunan hadisin uyumadan önce vitrin kılınmasını tavsiye eden kısmı, et-Tayâlisî'de hem 'abdestsiz kesinlikle uyuma' lafzı ile hem de 'vitri kılmadan kesinlikle uyuma' lafzıyla yer almaktadır.

Bu rivâyeti, et-Tayâlisî'den tahdîs etmiş olan Ahmed b. Hanbel'in metni ile et-Tayâlisî'nin metni arasında bir kelime dışında lafız farkı yoktur: et-Tayâlisî'de *ولا تمان* olarak nûn-i te'kidle geçen lafız, Ahmed b. Hanbel'de te'kîdsiz *وَلَا تَمَنَّ* olarak geçmektedir.

Abd b. Humeyd'in rivâyeti dışındaki tüm rivâyetlerde el-Eş'as b. Kays ile Hz. Ömer arasındaki konuşmanın gece vakti gerçekleştiği görüldüğü halde; Abd b. Humeyd'in rivâyetinde bu konuşmanın sabah vakti gerçekleştiği görülmektedir.

Ebû Dâvûd ve en-Nesâî'nin dışındaki kaynakların rivâyetlerinde olayın detayına dair bilgiler yer aldığı halde Ebû Dâvûd'un ve en-Nesâî'nin

rivâyetlerinde sadece *لَا يُسْأَلُ الرَّجُلُ فِيمَا ضَرَبَ امْرَأَتَهُ*: “erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” cümlesi yer almaktadır.

İbn Mâce ile et-Tahâvî dışındaki kaynaklarda, el-Eş'as b. Kays'ın Hz. Ömer ile karısını kavga ederken ayırdığına dair *فَحَجَزْتُ بَيْنَهُمَا* : aralarını ayırdım) cümlesi bulunmamaktadır.

Hz. Ömer'in el-Eş'as'a, Resûlullah'dan (sav) öğrendiğini vurgulayarak kendisinden öğrenmesini istediği şeylerin “üç tane” olduğuna dair ayrınıtı et-Tayâlisî'de, Ahmed b. Hanbel'de, Abd b. Humeyd'de, İbn Mâce'de, el-Hâkim'de ve el-Beyhakî'de bulunduğu halde; Ebû Dâvûd'da, en-Nesâî'de ve et-Tahâvî bulunmamaktadır. O “üç şey”in üçüncüsünün unutulduğuna dair cümle *(ونسيت الثالثة)* et-Tayâlisî'de, Ahmed b. Hanbel'de, Abd b. Humeyd'de, İbn Mâce'de ve el-Beyhakî'de bulunduğu halde; diğer dört kaynakta bulunmamaktadır.

İbn Mâce'nin sened ve metnine en yakın rivâyet et-Tahâvî'nin olmasına rağmen; hıfz edilen / öğrenilen şeylerin üç tane olduğu bilgisi et-Tahâvî'de yer almamaktadır. et-Tahâvî'de doğrudan ve sadece “Hiçbir erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma” cümlesi yer almaktadır. İbn Mâce'deki “erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğü sorulmaz” cümlesi et-Tahâvî'de “Hiçbir erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma” olarak rivâyet edilmiştir.

el-Hâkim'in rivâyetinde, “erkeğe, karısını ne sebepten dövdüğünü sorma” cümlesinin devamında, diğer hiçbir rivâyette bulunmayan *و تسأله عن* ve *يعتمد من إخوانه و لا يعتمدهم* cümlesi yer almaktadır. Söz konusu bu cümlelerin rivâyetin metnine şerh kabilinden “idrâc”³¹ edildiğini tahmin etmekteyiz. Rivâyete sonradan eklendiğini zannettiğimiz bu cümle, erkeğe karısını niçin dövdüğünün sorulmamasının gerekçesi olarak ilave edilmiş olmalıdır.

en-Nevevî, *لَا يُسْأَلُ الرَّجُلُ فِيمَا ضَرَبَ امْرَأَتَهُ*: “Erkeğe karısını ne sebepten dövdüğü sorulmaz” cümlesini hem el-Ezkâr'ında³², hem de Riyâzü's-Sâlihîn'inde³³ *من حُسن إسلام المرأة تركه ما لا يعنيه*: “Kendisini ilgilendirmeyen şeyi terk etmesi kişinin İslâmî güzelliğindedir” hadisinden sonra rivâyet ederek, karı koca arasındaki mahrem ilişkilerin üçüncü kişileri ilgilendirmeyeceğini vurgulamak istemiştir.

Rivâyetle İlgili Yorumlar

Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz” rivâyetiyle ilgili yorumları hadîs şerhi kitaplarından ve yakın tarihli araştırmalardan örnekler vermeye çalıştık. Bu çerçevede el-Hattâbî'nin (388/998) Me'âlimû's-Sünen'i ile es-Sindî'nin (1138/1726) Hâşiyetü's-Sindi alâ İbn Mâce adlı eserleri ile Ebû Dâvûd'un ve

³¹ İdrâc, râvînin, rivâyet ettiği hadîsin isnâd veya metnine, hadîsin aslında olmayan bazı sözler sokmasıdır. Bkz: Koçyiğit, *Hadis İstihlâları*, s. 161; Aydınlı, *Hadis İstihlâları*, s. 126.

³² en-Nevevî, *el-Ezkâr*, tah. Merkezü Dâri'l-Minhâc, Dâru'l-Minhâc, Cidde, 2011/1432, s. 604, h.no: 1115.

³³ en-Nevevî, *Riyâzü's-Sâlihîn*, hadîs no: 68 (kimi baskılarda 69).

İbn Mâce'nin Sünen'lerinin Türkçe şerhlerinden ve Riyâzu's-Sâlihî'nin Türkçe şerhinden, bir de Yavuz Köktaş'ın hadîs araştırmalarından örnekler sunmaya çalıştık. Söz konusu bu kitaplardan hikaî olarak alıntı yaptığımız gibi olduğu gibi iktibaslarda da bulunduk. Yaptığımız iktibasların kimisini, konunun ele alışındaki dikkat çekicilik nedeniyle uzunca paragraf alıntılarını şeklinde buraya aldık. Rivâyetle ilgili iktibas yorumların ardından kanaatimizi ortaya koyduk.

• el-Hattâbî Ebû Dâvûd'daki rivâyet³⁴ için herhangi bir açıklama yapmamıştır. el-Hattâbî, ilgili bâbda³⁵ geçen üç rivâyetten ikincisi için şunu söylemektedir: "*Hadîsten anlaşılan şey, nikahın hukukunun engellenmesi halinde -can yakıcı bir dayak olmaması³⁶ şartıyla- kadınları dövmenin mubah olduğudur.*"³⁷

• es-Sindî haşiyesinde, İbn Mâce'deki rivâyet³⁸ için şu kısa açıklamada bulunmaktadır: "Denildiğine göre *فِيمَ يَضْرِبُ امْرَأَتَهُ* ile kast edilen nüşûzdur. Yani erkeğe o konuyu sorma, şartlarına ve sınırlarına uyduğu takdirde onu kınama. *فِيمَ* soru edatı olması halinde mânâ şöyle olur: Erkeğe hangi şeyden dolayı karısını dövdüğü sorulmaz; çünkü kimi sefer onun söylenmesi hoş olmayabilir."³⁹

• Konumuz olan rivâyetin yer aldığı hadîs kitaplarından Sünen-i Ebû Dâvûd'u Türkçe'ye tercüme ve şerh etmiş olan Necati Yeniçel ile Hüseyin Kayapınar, bu rivâyetle ilgili olarak, şunları söylemektedirler:

"AÇIKLAMA: *Bir erkeğe karısını dövmesinin sebebini sormak doğru olmadığı gibi, onun bu hareketini kınamak maksadıyla kendisine "Bu kadını niçin dövüyorsun?" gibi sözler sarf etmek de caiz değildir. Çünkü onun bu kadını, kendisini çok haklı kılan, fakat açıklanması da o derece sakıncalı bulunan bir sebepten dolayı dövmüş olması mümkündür.* BAZI HÜKÜMLER: 1. Bir erkeğin meşru sebeplerden dolayı hanımını hafifçe dövmesi caizdir. Bir kadının hangi sebeplerle dövülebileceği 2145. hadîsin şerhinde açıklanmıştır. 2. Bir kimseye karısını niçin dövdüğünü sormak caiz değildir."⁴⁰

• Konumuz olan rivâyetin yer aldığı hadîs kitaplarından Sünen-i İbn

³⁴ Ebû Dâvûd, Nikâh 43.

³⁵ Ebû Dâvûd, Nikâh 43: *بِأَنَّ ضَرْبَ النِّسَاءِ*

³⁶ Buradaki lafız *ضرب غير موح*.

³⁷ el-Hattâbî, *Me'âlimü's-Sünen*, naşir: M. Ragıb et-Tabbah, el-Matbaatu'l-İlmiyye, Kahire, 1351/1932, 3/220.

³⁸ İbn Mâce, Nikâh 51.

³⁹ es-Sindî, *Hâşiyetü's-Sindi alâ İbn Mâce*, el-Matbaatu'l-İlmiyye, Kahire, 1313, 1/234. *Sünen-i İbn Mâce'yi Türkçe'ye tercüme ve şerh etmiş olan Haydar Hatipoğlu (2012) ise es-Sindî'nin bu kısa açıklamasını, tefsiri bir tercümeyle şöylece vermiştir: "Yani adam kadını dövme şartlarına ve sınırına riâyet ettiği takdirde karısını usulü dairesinde dövdüğünden dolayı kınanamaz. Fıkranın mânâsı şu olabilir: Karısını dövme nedeni ve sebebi kocasına sorulamaz. Çünkü bâzen dövme nedenini anlatmak uygun olmayabilir. Adam açıklamasını uygun görmediği gerçek yerine başka sebepleri ileri sürebilir ve günaha girebilir."* Bkz: Haydar Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1983, 5/471-472.

⁴⁰ Necati Yeniçel, Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd'un Türkçe Tercemesi ve Şerhi*, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1989, 8/286.

Mâce'yi Türkçe'ye tercüme ve şerh etmiş olan Haydar Hatipoğlu (2012), es-Sindî'den yaptığı iktibasın ardından şunları söylemektedir:

*"Bu bâbta rivâyet edilen hadîsler, erkeğin karısını dövmesinin daha iyi olduğuna, gerektiğinde usulü dairesinde ve yara, bere bırakmayacak şekilde hafifçe dövülebileceğine delâlet ederler. Nisâ sûresinin 34. âyeti de itaatsızlığından endişe duyulan karılara nasihat edilmesini, nasihatla uslanmadığı takdirde yataklarının terk edilmesini emreder ve bununla da itâat etmezse hafifçe dövülmesinin câzlığına delâlet eder."*⁴¹

• M. Yaşar Kandemir, İ. Lütü Çakan ve Raşit Küçük, konumuz olan rivâyetle ilgili olarak, ortak çalışmaları 'Riyâzü's-Sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri'nde şunları söylemektedirler:

"İmam Nevevî'nin bu hadisi murâkabe konusunda niçin zikrettiği ilk bakışta anlaşılammaktadır. Oysa İslâm'ı bilen bir aile reisinin, hanımını neden dövdüğünü sormak onun dindarlığı, yani Allah'ın gözetimi altında bulunduğu şuurundan ve dolayısıyla yetkilerini kullanmakta haddi aştığından şüphe etmek anlamına gelir. Aile, ilâhî murâkabe şuurunun en çok işleyeceği kurumdur. Zira ailenin mahremiyeti vardır. O sebeple teftişe müsait değildir. Olay, açıklanması utanç verici veya çok özel bir sebebe bağlı olabilir. Bu mahremiyeti ifade için 'Kol kırılır yen içinde kalır' 'Kirlî çamaşırlar sokakta yıkanmaz' denilmiştir. Karı-koca arasındaki ilişkiler, onlara bırakılmıştır. Kendileri açmadıkça başkaları aile sırlarını öğrenemezler. Halkımız ne güzel söylemiş: 'Karı-koca dövüşmüş, akli olmayan karışmış!' Hadîste, kocanın karısını dövmekten mutlak mânâda sorumlu olmayacağı söylenmiyor. 'Uhrevî sorumluluğu da yoktur' denilmiyor. İslâm şeriatının müsaade ettiği hal, şekil ve şartlarda olması halinde dövme işi sorumluluk getirmez. Aksi ise, tam bir sorumluluktur. Nevevî gibi 'ahlâkî açıdan' ve 'aile mahremiyeti' noktasından yaklaşılması gerekir. Mesele hukûkî bir zemine kaydırıldığı takdirde elbette kimin haklı kimin haksız olduğu adlî mercilerce araştırılacak ve koca da sorgulanacaktır. Tekrar edelim ki, 'sorulmama' keyfiyeti, hâkim ya da kâdî'ya gelmemiş olaylar için geçerlidir. Yetkili makamlara ulaştırılan bir dövme olayı varsa, elbette haklının ortaya çıkması için o soruşturulacak ve araştırılacaktır. ^{Hadisten}

*Öğrendiklerimiz 1. Terbiye etmek için -gerektiğinde- koca hanımını dövebilir. Bu bir ruhsattır. 2. Aile içi ilişkiler, kişilerin dindarlığına ve özellikle murâkabe şuuruna bırakılmıştır. 3. Aile mahremiyeti sonuna kadar korunmalıdır."*⁴²

• Kandemir, Çakan ve Küçük'ün adı geçen ortak çalışmalarının, Riyâzü's-Sâlihîn hadîslerinin Arapça metinleri olmaksızın yapılmış tek ciltlik basımında, konumuz olan rivâyete; *"Bu hadîs, bir önceki hadisi açıklamakta, karı-koca arasındaki olayların başkalarını ilgilendirmeyeceğini ifade etmektedir"* dipnotu düşülmüştür.⁴³

⁴¹ Haydar Hatipoğlu, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1983, 5/471-472.

⁴² M. Yaşar Kandemir, İ. Lütü Çakan, Raşit Küçük, *Riyâzü's-Sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, Erkam Yayınları, İstanbul, 1418/1997, 1/321-322.

⁴³ M. Yaşar Kandemir, İ. Lütü Çakan, Raşit Küçük, *Riyâzü's-Sâlihîn Tercümesi*, s. 79/6. dipnot, Erkam Yayınları, İstanbul, 1428/2007, 1/321-322.

• Yavuz Köktaş ise bu rivâyetin bu haliyle oldukça kapalı, yanlış anlamaya müsait bir hadîs olduğunu, sebebinin de zikredilmediğini belirttiğinden sonra, "günümüzde bazı ilahiyatçıların bile kafasını karıştıracak bir anlatıma sahip olduğunu ve 'Kocaya nasıl sorulmaz! Kadın haklarını ayaklar altına alıyor bu hadîs'" denilerek hemen hadîsin reddedilmeye kalkışıldığını vurgulamaktadır. Köktaş daha sonra, mahkemelik olmaları durumunda hâkimin dövme sebebinin sorabileceğini; ayrıca dövme olayı sokak gibi kamusal alanlarda olması durumunda sorulabileceğini ve müdahalenin bile söz konusu edilebileceğini; ancak dövme fiili karı koca arasındaki mahrem durumlar (cinsel hayat) ile ilgili olarak evde gerçekleşmişse bunu sorulmayacağını anlatıldığını belirtmektedir. Köktaş devamla şunları söylemektedir:

*"Bu kadar açıklamayı 'Koca karısını döverse, ne yapacağız?' sorusuna cevap aramak için yaptık. Yani dövme anında müdahale edebilir miyiz, buna göre hadîsi anlamaya çalıştık. Ama aslında hadîsi başka türlü de anlayabiliriz, bu bana daha makul geliyor, dövme anında müdahale etmeyi izahtan bizi alıyolar. Hadîste dövme olayı mazî, geçmiş fiille naklediliyor, yani dövme olayı geçmiştir. Bu durumdayken kişiye karısını niçin dövdüğü sorulmaz. Kişi şu veya bu sebepten karısını dün ya da iki saat önce dövmüştür. Olay mahkemeye intikal etmemiştir. Aile içi bir mesele olduğu anlaşılıyor. Ama dedikodu ile veya başka bir yolla biz bunu öğreniyoruz, gidip adama 'sen dün karını dövmüşsün, neden?' diye sorguluyoruz. Ne kadar abes değil mi?! İşte kanaatimce Peygamberimiz bu tip olayları engellemek kastıyla bunu söylemiş olabilir."*⁴⁴

Yukarıya alıntılıdığımız örnek yorumlar, rivâyetle ilgili zorlama yorumlar içermektedir: Erkeğin karısını ne zaman dövebileceği, dövme sebebinin sorulup sorulamayacağı, sıradan insanlar sorduğunda açıklanamayabileceği, mahkemede sorulduğunda açıklanmak zorunda olduğu, erkeğin karısını dövmesinin aile içi ve mahrem durumlarla ilgisi sebebiyle kurcalanamayacağı gibi yorumlar Resûlullah'ın (sav) kadınların dövülmemelerine ilişkin emirleri ile bağdaştırılamayacak yorumlardır.

Konu, bu rivâyetin yer aldığı hadîs kitaplarındaki kadınların dövülmesiyle ilgili diğer rivâyetlerle birlikte değerlendirilmediğinden bu tür zorlama yorumlar yapıldığı söylenebilir. Öte taraftan Hz. Ömer ile misafiri el-Eş'as b. Kays arasında geçen konuşmanın tam olarak aktarılmadığı ve Resûlullah'ın (sav) sözü olarak rivâyet edilmiş olan cümlenin, aslında Hz. Ömer'in sözü olabileceği üzerinde durulmamıştır.

Rivâyetin Mevkûf Hadîs Olma İhtimali

"Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" sözünün Hz. Ömer'in sözü olma ihtimali, şu gerekçelerden dolayı yüksek bir ihtimaldir:

"Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" rivâyetinin bulunduğu hadîs kitaplarında, çoğu kez, bu rivâyetin öncesindeki hadîslerin kadınlara şiddet

⁴⁴ Yavuz Köktaş, *Günümüz Hadîs Tartışmaları*, İFAV Yayınları, İstanbul, 2012, s. 287-288.

uygulanmasını yasaklayan hadisler olduğu görülmektedir. Gerek rivâyetin yer aldığı hadis kitaplarında, bu hadisin hemen öncesindeki rivâyetlerde, Resûlullah'ın (sav) kadınların dövülmemelerine dair buyrukları yer alması ve gerekse bizzat Resûlullah'n (sav) hanımlarını dövmemiş olması, bu rivâyetin merfû' hadis olmayabileceğini düşündürmektedir.

Karı ile koca arasındaki mahrem durumlar ile ilgili olarak üçüncü kişilerin koca (Hz. Ömer) ile karısı arasına girmesinin yanlışlığına işaret için ortaya konmuş bir tepki olması ihtimali her hâlükârda söz konusu edilebilir. "Erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" sözü, karısıyla arasındaki mahrem durumlara burnunu sokmaya kalkacak kişiye söylenebilecek bir sözdür. Nitekim aşağıdaki rivâyetlerin detaylarında bu ihtimal açıkça görülmektedir.

Rivâyetlerde, "Resûlullah'dan (sav) hıfz edilmiş (öğrenilmiş) olduğu vurgulanan konular" arasında erkeğin, karısını niçin dövebileceğine dair bir ifadenin yer aldığı herhangi bir hadis tespit edemedik.

"Vitr namazı kılınmadan uyunmaması" emrinin yer aldığı -tespit edemediğimiz- hiçbir rivâyette erkeğin karısını dövebileceğine dair bir ifade bulunmamaktadır⁴⁵.

Konumuz olan hadisin hiçbir kitaptaki rivâyetinde Hz. Ömer'in Peygamber'den (sav) hıfzettiği vurgulanan üç şeyin üçünün de nelere dair olduğu bilgisinin bulunmayışı, söz konusu bu hadisin eksik ve/veya yanlış intikal ettirilmiş olabileceği olasılığını gündeme getirmektedir.

İncelediğimiz kaynaklar ve sıralanan gerekçeler nedeniyle "erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" sözünün gerçekte merfû' hadis değil, mevkûf hadis olarak Hz. Ömer'in sözü olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Sonuç

Nebî'nin (sav) kadınların dövülmemelerine dair uyarılarıyla birlikte değerlendirildiğinde, "erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" sözünün merfû' hadis olma olasılığı hayli zayıflamaktadır.

Hadis kitaplarında Hz. Ömer ile karısı arasındaki kavganın tek şahidi ve "erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" sözünü Hz. Ömer'den merfû' hadis olarak rivâyet etmiş gibi görünen tek sahâbî el-Eş'as b. Kays'dır ki ondan bu sözü rivâyet eden tek râvî de Abdurrahman el-Müslî'dir. Abdurrahman el-Müslî'nin zayıf râvîler arasında zikredilmiş bir râvîdir ve bu rivâyetten başka hiçbir hadis rivâyet etmemiştir. Hz. Ömer, karısıyla her ne sebepten kavga etmişse, bu konuya herhangi bir kimsenin burnunu sokmasından hoşlanmadığından ve adeta mahremiyete işaret ederek "erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" cümlesini kendi sözü olarak söylemiştir. Karısıyla arasına giren el-Eş'as'a; 'sen kendi işine bak, hem sen vitri kıldın mı bakalım?' der-

⁴⁵ "Vitr namazı kılınmadan uyunmaması" ile ilgili rivâyetlerden birkaçı için bkz: *Buhârî*, Teheccüd 33; *Ahmed b. Hanbel*, 2/525 (Şuayb el-Arnâût neşrinde: 16/475); *Dârimî*, Salât 151.

cesine, "vitr namazının kılınmadan uyunmaması" ile ilgili nebevî uyarıyı el-Eş'as'a hatırlatarak, konuyu değiştirmeye çalışmıştır.

Hadîs kitaplarında sahâbenin Resûlullah'dan (sav) "hıfz ettikleri (öğrendikleri)" diye belirtilen konular arasında erkeğin, karısını niçin dövebileceğine dair bir bilgi tespit edilemediği gibi, konumuz olan rivâyet dışında da herhangi bir hadîs bulunamamıştır. Diğer taraftan konumuz olan rivâyetin sonunda vurgulanan "vitr namazı kılınmadan uyunmaması" emrinin yer aldığı rivâyetlerde erkeğin karısını dövebileceğine dair bir ifade tespit edilememiştir.

Ezcümlle, araştırma sonucunda "erkeğe, karısını niçin dövdüğü sorulmaz" sözünün gerçekte merfû' hadîs değil, mevkûf hadîs olarak Hz. Ömer'in sözü olduğunu/olabileceğini söylemek mümkün görünmektedir.

Informative Abstract

An Assay On The Tradition "A Man Is Not To Be Asked Why He Beat His Wife": A Study On The Possibility Of This Sentence To Be A Saying Of Omar The Chaliph

The sentence "a man is not to be asked why he beat his wife" is narrated to be one of the prophet sayings in the hadith books and is used to be a religious basis to the violence against the woman, it is true that the sentence is used through the commentary of both "nushuz" and "darb" in the 34th and 128th sentences of sura of nisa in the Holy Quran, but no emphasis on the possibility of the sentence to be a mawkuf hadis meaning a saying of Omar himself, but there is a strong possibility for this sentence to be a saying of Omar himself according to the reel case in which this sentence was revealed and the conditions of whome it was addressed to, therefore I assessed the sentence in detail through the primary hadith books that contains the sentence and gave a correct and accurate understanding of this tradition to be a saying of Omar himself, not a saying of the prophet. Actually, it is a bare chance for this sentence to be a saying of the prophet who is known for his warnings not to beat the woman.

There was a fight between Omar the caliph and his wife, and there was only one witness on this case, and he is the one to narrate the sentence "a man is not to be asked why he beat his wife" from Omar the chaliph, but he narrated the sentence to be a saying of the prophet himself, this witness is al-Ashas b. al-Qays, a companion, the point after him is Abdurrahman al-Musli, and no one else. But he is supposed to be a weak ravi meaning narrator, and he never narrated any tradition except that one, so we can not be sure if that was a prophet saying, there was a fight between Omar and his wife, but we do not know the reason, and Omar was not to tolerate anyone to interfere in his personal and family affairs and his reaction was kindly the sentence "a man is not to be asked why he beat his wife" and this is his own saying, and he reacted to al-

Ashas who tried to intervene between them and condemned him from this way. And recalling the prophet saying "not to sleep before the wife praying" he tried to change the topic.

There is nothing in the hadith books about the rights for a man to beat his wife among what the companions learned from the prophet, and there is no second narration to this one. On the other hand there is no sign indicating that a man can beat his wife by side the order of the prophet not to go sleep before the wife praying. As for the reasons studied above it can be said that with a strong persuasion "a man is not to be asked why he beat his wife" is a saying of Omar himself, not of the prophet.

Keywords: Violence against the woman, saying of the prophet, saying of the companion, Omar the caliph, 34th and 128th sentences of the sura of nisa

Kaynakça

Abd b. Humejd, *el-Müntehab min Abd b. Humejd*, tah. Mahmûd M. Halil Saidî, Subhi es-Samerrâî, Mektebetü's-Sünne, Kahire, 1408/1988.

Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992; Müsnedu el-İmam Ahmed b. Hanbel, tah. Şuayb el-Arnâvut, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1418/1997.

Aydınlı, Abdullah, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, İFAV Yayınları, İstanbul, 2009.

el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, Haydarabad, 1353.

el-Buhârî, *es-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Çantay, Hasan Basri, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâli Kerîm*, Elif Ofset, İstanbul, 1410/1990.

ed-Dârimî, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dîni Kur'ân Dili*, Bedir Yayınevi, İstanbul, 1993.

el-Hâkim, *el-Müstedrek*, tah. Abdulkadir Ata, Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1411/1990.

Hamidullah, Muhammed, *Aziz Kur'ân Çeviri ve Açıklama*, çev. Abdülaziz Hatip, Mahmut Kanık, Beyan Yayınları, İstanbul, 2000.

Hatipoğlu, Haydar, *Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1983.

el-Hattâbî, *Me'âlimü's-Sünen*, naşir: M. Ragıb et-Tabbah, el-Matbaatu'l-İlmiyye, Kahire, 1351/1932

İbn Ebî Hâtim, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm Müsneden an Resûlillah s.a.v. ve's-Sahabe ve't-Tâbiîn*, tah. Es'ad M. et-Tayyib, Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, Mekke 1417/1997.

İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, Daru'l-fikr, Beyrut, 1404/1984.

İbn Mâce, *es-Sünen*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992.

İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sâdir, Beyrut, ty.

Kandemir, M. Yaşar, İ. Lütfi Çakan, Raşit Küçük, *Riyâzü's-Sâlihîn Tercümesi*, Erkam Yayınları, İstanbul, 1428/2007.

Kandemir, M. Yaşar, İ. Lütfi Çakan, Raşit Küçük, *Riyâzü's-Sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*, Erkam Yayınları, İstanbul, 1418/1997.

- Koçyiğit, Talat, *Hadis İstılahları*, AÜ İF Yayınları, Ankara, 1985.
- Köktaş, Yavuz, *Günümüz Hadis Tartışmaları*, İFAV Yayınları, İstanbul, 2012.
- en-Nesâî, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, tah. Abdülgaffar S. Bündari, Ebû Abdullah Seyyid b. Kesrevi b. Hasan, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1411/1991.
- en-Nevevî, *el-Ezkâr min Kelâmi Seyyidi'l-Ebrâr*, tah. Merkezu Dâri'l-Minhâc, Dâru'l-Minhâc, Cidde, 2011/1432.
- en-Nevevî, *Riyâzü's-Sâlihîn*, tah. Muhyiddin Mistu, Daru'bni Kesir, Beyrut, 1413/1992.
- es-Sindî, *Hâşiyetü's-Sindi alâ İbn Mâce*, el-Matbaatu'l-İlmiyye, Kahire, 1313.
- et-Tahâvî, *Şerhu Müşkilil'Âsâr*, tah. Şuayb el-Arnâvut, Müessesetü'r-Risale, Beyrut, 1415/1995.
- et-Tayâlisî, *el-Müsned*, tah. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türki, Hicr li't-Tıbaa ve'n-Neşr, Cize, 1419/1999.
- Yeniçel, Necati, Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebû Dâvûd'un Türkçe Tercemesi ve Şerhi*, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1989.
- ez-Zebîdî, *Tâcü'l-Ârûs*, tah. Abdussettâr Ahmed Ferrâc, Vizâretu'l-irşâd ve'l-enbâ, Kuveyt 1965.